

Vin și struguri

Vorbim atât de mult și de... avizat despre realism în teatru, încât, adesea chiar cu bune intenții, îl înțelegem exact pe dos.

Este adevărat că nimeni nu mai crede astăzi că oficiază sub semnul realismului, omagiind în scenă „verismul istoric“ al trupei de la Meiningen, ascultînd insistent ecourile întîrziate ale respectării „autenticității“ nude propagate de Zola, sau subordonîndu-se „reproducerii exacte a vieții“ în spiritul lui Antoine. Meiningen, Zola, Antoine: tot atîtea certitudini ale naturalismului, de care ne lepădăm continuu în declarații și confesiuni artistice. În concordanță cu spiritul acestor declarații și confesiuni, asimilăm mereu naturalismul în teatrul contemporan cu lipsa de inspirație, cu absența capacității de invenție, cu limfatismul fanteziei și, pînă la urmă, cu starea precară a talentului.

Dar... De ce oare atunci ne mai întîlnim pe scenă cu inutilitatea supremelor exactități și corespondențe nemijlocite, cu obsesiile configurării unei stricte și limitate iluzii a realității, cu acea Illusionsbühne, care și-a îndeplinit de mult misiunile artistice, rămînd o amintire istorică?

Oricît ar părea de curios, răspunsul la această chinuitoare întrebare poate fi găsit cu concursul dezinteresat, generos al... viticulturii. Meyerhold notează a: „Raportul dintre artă și realitate este aidoma celuiia dintre vin și struguri“. Și natura, rațiunea realismului scenic, își descoperă multe deslușiri în acest enunț, pornind de la acest enunț.

Teatrul și viața rămîn întotdeauna într-o supremă, într-o fertilă complicitate, care cheazăuște autenticele izbînzii artistice. Este vorba însă nu despre o calchiere, despre o identificare simplă, ci despre o mare întîlnire.

Realitatea cotidiană nutrește cu apă vie realitatea scenică, fără însă să poată fi confundată cu ea. Se produce o transfigurare imperios necesară, în conformitate cu legile cele mai valabile ale artei. Și pe scenă apare nu iluzia simplistă a realității cotidiene, ci o realitate nouă, cea scenică, amplă, mai ales, în semnificații.

Fără îndoială că transfigurarea necesară nu trebuie înțeleasă ca un transfer într-o altă galaxie, situată la antipodul solului terestru atât de roditor al vieții.

În legătură cu această săritură în cosmos, cu această situare în aștrii îndepărtați de realitatea imediată, de realitatea gîndirii scriitorului, este poate elocventă o amintire a Isadorei Duncan. Ea relatează cum Gordon Craig a văzut în spațiu piesa lui Ibsen, Rosmersholm. În actul întîi, marele scriitor norvegian indica existența unui salon confortabil, mobilat după moda veche; în locul acestui salon, celebrul mo de teatru englez imagina interiorul unui templu egiptean cu un tavan foarte înalt, ridicîndu-se semeț pînă spre ceruri. În descrierea lui Ibsen, fereastra din salon se deschidea spre o alee cu arbori bătrîni, care se prelungea într-o curte; în viziunea lui Gordon Craig, apărea o deschidere de zece metri pe doisprezece, care descoperea un peisaj menit să evoce... malurile Nilului.

Este adevărat, așa cum susținea Gordon Craig, că regizorul nu trebuie să „traducă“ textul poetului, ci să-l „interpreteze“. Dar, desigur, nu e întotdeauna nevoie să întreprinzi o îndelungă traversare din fiordurile Mării Nordului pînă pe malurile Nilului, pentru a demonstra că nu ești sclavul neinspirat, mecanic, al unui text, al unei realități date, impuse.

Întorcîndu-ne însă la... vin și struguri, constatăm că raporturile dintre realitatea cotidiană și cea scenică sînt cel puțin duble și, în orice caz, dialectice. Dacă realitatea cotidiană, neîngăduînd o transcriere rudimentară, se transformă, pentru a deveni teatru, într-o realitate scenică, aceasta din urmă obligă la o reîntoarcere. Această reîntoarcere nu înseamnă altceva decît apariția, prin mijlocirea realității scenice, a unui bogat registru de reflecții asupra realității cotidiene, reflecții care continuă să funcționeze în zonele sensibilității și lucidității spectatorului și după spectacol.

Așadar, în ultimă analiză, realismul autentic în teatru distinge în mod necesar realitatea cotidiană de cea scenică, obligîndu-l însă la o intimă și solidă fuziune, generatoare, în spirit dialectic, de dublă condiționare în succesiune continuă.

Și poate, pentru a elimina confuziile posibile dintre... vin și struguri, pentru a evita convertirile catastrofale ale adevărului vieții în pseudoadevăruri naturaliste, ar fi foarte indicat să vorbim nu numai despre realism în teatru, ci mai cu seamă despre un realism teatral.